

Jak ubezpieczają się w Unii (Rumunia)

Powierzchnia:	238 397 km ²
Stolica:	Bukareszt 2 288,538 tys. mieszkańców (obszar metropolitalny, dane Eurostat, 2016 r.)
Ludność:	19 760,314 tys. mieszkańców (dane Eurostat, 2016 r.)
Przyrost naturalny:	-3,8 % (na podstawie Eurostat, 2015 r.)
Przeciętna długość życia:	mężczyzn – 71,5 lat; kobiet – 78,7 lat (Eurostat, 2015 r.)
PKB na 1 mieszkańca:	7 600 euro (Eurostat, 2016 r.)
Stopa bezrobocia:	5,9 proc. (Eurostat, 2016 r.)
Udział ludności powyżej 65 roku życia:	25,9 proc. ludności aktywnej zawodowo (Eurostat, 2016 r.)

Wydatki na zabezpieczenie społeczne wynoszą 14,8 proc. PKB (dane za 2014 r.).

System zabezpieczenia społecznego w Rumunii tworzą wspólnie instytucje publiczne i podmioty prywatne. Publiczne instytucje zarządzają systemami zarówno na szczeblu centralnym, jak i na szczeblach administracji lokalnej.

Na szczeblu centralnym są to ministerstwa, agencje lub placówki krajowe, które zapewniają ochronę w zakresie zdrowia, macierzyństwa, niezdolności do pracy, starości, świadczeń dla osób pozostałych przy życiu, świadczeń z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, świadczeń dla rodzin/ dzieci oraz bezrobotnych.

Na szczeblu lokalnym są to urzędy miejskie oraz generalne dyrekcje gminne ds. pomocy socjalnej i ochrony dzieci, które zaspokajają potrzeby obywateli zgodnie z zasadami solidarności społecznej i integracji społecznej.

Najważniejszymi prywatnymi instytucjami zabezpieczenia społecznego są zakłady emerytalno-rentowe. Istnieją także prywatne domy opieki długoterminowej.

W ramach centralnej administracji publicznej Ministerstwo Pracy, Rodziny, Opieki Społecznej i Osób Starszych (*Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârștnice*) koordynuje realizację polityki i strategii rządu w zakresie pracy, rodziny, równych szans i opieki społecznej.

Ministerstwo Zdrowia (*Ministerul Sănătății*) opracowuje założenia polityczne, strategie i programy działania w obszarze zdrowia publicznego na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym. Odpowiada również za organizację i działanie systemu opieki zdrowotnej.

Ministerstwo Obrony Narodowej (*Ministerul Apărării Naționale*), Ministerstwo Administracji i Spraw Wewnętrznych (*Ministerul Administrației și Internelor*) oraz Rumuńskie Służby Wywiadowcze (*Serviciul Român de Informații*), za pośrednictwem podzielonych na kategorie urzędów ds. rent i emerytur, odpowiadają za publiczny system emerytalno-rentowy oraz ubezpieczenia od wypadków przy pracy i chorób zawodowych, świadczenia pieniężne z tytułu choroby, świadczenia z tytułu macierzyństwa/ ojcostwa oraz świadczenia rodzinne dla pracowników sektora obronnego, porządku publicznego i bezpieczeństwa narodowego, jak również zarządzają tymi systemami.

Krajowy Urząd ds. Rent i Emerytur Publicznych (*Casa Națională de Pensii Publice*) jest niezależną instytucją publiczną, która odpowiada za publiczny system emerytalno-rentowy oraz system ubezpieczeń od wypadków przy pracy i chorób zawodowych.

Krajowa Agencja ds. Zatrudnienia (*Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă*) jest niezależną instytucją publiczną, która zarządza systemem ubezpieczeń od utraty pracy.

Krajowy Urząd ds. Ubezpieczeń Zdrowotnych (*Casa Națională de Asigurări de Sănătate*) jest niezależną instytucją publiczną, która odpowiada za wdrożenie i zarządzanie systemem ubezpieczeń zdrowotnych.

Na szczeblu lokalnej administracji publicznej za zabezpieczenie społeczne odpowiadają urzędy miejskie i generalne dyrekcje gminne ds. pomocy społecznej i ochrony dzieci, które z kolei podlegają radom gminnym.

Prywatnymi instytucjami zabezpieczenia społecznego są:

- Izba ds. Ubezpieczeń Prawników (*Casa de Asigurari a Avocatilor*), która zarządza system emerytur i innych świadczeń z zabezpieczenia społecznego dla prawników
- Izba ds. Ubezpieczeń Notariuszy (*Casa de Pensii a Notarilor Publici*), która zarządza system emerytur i innych świadczeń zabezpieczenia społecznego dla notariuszy

- Przedsiębiorstwa emerytalne (*societăți de pensii*), które zarządzają funduszami emerytalnymi w ramach systemu prywatnie zarządzanych funduszy emerytalnych (drugi filar) oraz w ramach dobrowolnych systemów emerytalnych (trzeci filar)
- Prywatne podmioty świadczące usługi opieki społecznej (*furnizori privați de servicii sociale*), zorganizowane w formie ośrodków prywatnych, takich jak ośrodki dzienne, ośrodki opieki stacjonarnej itp.

Świadczenia emerytalne

W Rumunii ubezpieczony w ramach publicznego systemu emerytalnego (pierwszy filar) jest uprawniony do emerytury po osiągnięciu wieku emerytalnego, jeżeli może wykazać minimalny okres składkowy. Wiek emerytalny dla kobiet wynosi 60 lat, a dla mężczyzn 65 lat. Wiek ten w przypadku kobiet jest podnoszony do 63 lat w 2030 r. Wszystkich natomiast obowiązuje taki sam minimalny okres składkowy wynoszący 15 lat. Pełen okres składkowy, dla osób starających się o przyznanie prawa do emerytury w pełnej wysokości, to 35 lat dla mężczyzn, i– 30 lat dla kobiet (będzie stopniowo wzrastał by osiągnąć 35 lat 1 stycznia 2030 r.).

Wysokość emerytury jest uzależniona od długości okresu składkowego oraz od zarobków. Osoby, które uzyskały prawo do emerytury, mogą łączyć otrzymywanie świadczenia z pracą zarobkową (uprawnienie to nie dotyczy osób, które przeszły na wcześniejszą emeryturę).

Obecnie w Rumunii trwają prace nad ustawodawstwem dotyczącym wypłat emerytur z II filara (prywatnego), który polega na jednorazowej wypłacie kwot odłożonych na prywatnych kontach emerytalnych osobom, które uzyskają prawo do emerytury z I filaru (państwowego).

Świadczenia chorobowe, renta z tytułu niezdolności do pracy

Świadczenia pieniężne z tytułu czasowej niezdolności do pracy są wypłacane osobom, które opłacały składkę ubezpieczeniową przynajmniej przez miesiąc w ciągu ostatniego roku poprzedzającego dzień rozpoczęcia zwolnienia.

Przez pierwsze 5 dni zwolnienia zasiłek jest wypłacany przez pracodawcę, następnie przez budżet państwa. Wysokość zasiłku chorobowego wynosi 75 proc. średnich miesięcznych zarobków ubezpieczonej osoby z ostatnich 6 miesięcy (80 proc. jeśli brak zdolności do pracy jest spowodowany wypadkiem przy pracy lub chorobą zawodową, 100 proc. dla chorych na AIDS, gruźlicę i inne choroby zakaźne oraz przy nagłej operacji). Maksymalny okres pobierania zasiłku to 183 dni w roku (może zostać wydłużony w niektórych przypadkach dla chorych na gruźlicę czy nowotwory).

Pracownik musi poinformować pracodawcę o chorobie i przedstawić zwolnienie lekarskie w ciągu 3 dni roboczych od momentu wystąpienia niezdolności do pracy.

Osoba ubezpieczona w publicznym systemie emerytalno-rentowym (pierwszy filar) jest uprawniona do renty z tytułu niezdolności do pracy (inwalidzkiej) w przypadku utraty co najmniej 50 proc. zdolności do pracy w wyniku wypadku lub choroby (w tym wypadku przy pracy i choroby zawodowej).

Wyróżnia się trzy stopnie niezdolności do pracy:

- pierwszy stopień odpowiada niezdolności do jakiegokolwiek pracy, a ubezpieczony wymaga stałej opieki osób trzecich
- drugi stopień odpowiada niezdolności do jakiegokolwiek pracy, ale ubezpieczony nie wymaga stałej opieki (jest zdolny do samodzielnej egzystencji)
- trzeci stopień oznacza utratę co najmniej 50 proc. zdolności do pracy, przy czym inwalida w dalszym ciągu jest w stanie prowadzić działalność zawodową.

Wysokość renty ustala się na podstawie długości okresu składkowego, poziomu dochodów oraz kategorii niezdolności do pracy, jak również na podstawie wartości punktów emerytalno-rentowych.

Osoba ubezpieczona z orzeczonym I stopniem niezdolności do pracy jest również uprawniona do dodatku opiekuńczego (w wysokości 80 proc. wartości punktów emerytalno-rentowych).

Osoba należąca do drugiego filaru jest uprawniona do ryczałtowego świadczenia, jeżeli ma prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy kategorii I lub II w ramach pierwszego filaru oraz jeżeli niezdolność jest nieodwracalna. Trwają prace nad ustawą dotyczącą organizacji i funkcjonowania systemu wypłacania prywatnych rent.

Renta rodzinna

Do renty rodzinnej uprawniony jest pozostały przy życiu współmałżonek lub dziecko zmarłego ubezpieczonego, jeżeli ten był w chwili śmierci emerytem lub posiadał uprawnienia do emerytury lub renty z publicznego systemu emerytalno-rentowego. Aby otrzymać rentę rodzinną pozostały przy życiu współmałżonek musi osiągnąć wiek emerytalny oraz pozostawać w związku małżeńskim z osobą zmarłą przez co najmniej dziesięć lat.

Pozostały przy życiu współmałżonek jest uprawniony do renty rodzinnej bez względu na wiek, jeśli jest niezdolny do pracy – z orzeczonym I lub II stopniem niezdolności (pod warunkiem, że małżeństwo trwało co najmniej 10 lat). Jest również uprawniony, jeżeli jego dochód nie przekracza 35 proc. przewidywanego średniego wynagrodzenia brutto i wychowuje dziecko w wieku do 7 lat, lub jeśli śmierć ubezpieczonego nastąpiła w wyniku

wypadku przy pracy lub choroby zawodowej. Dziecko do 16 roku życia otrzyma rentę po zmarłym rodzicu automatycznie. Dziecko w wieku 16–26 lat dostanie rentę rodzinną pod warunkiem uczestniczenia w systemie kształcenia formalnego. Osoba powyżej 26 roku życia może starać się o rentę, jeżeli jest niezdolna do pracy w jakimkolwiek stopniu, a niezdolność ta nastąpiła przed ukończeniem 16 roku życia (lub 26 w przypadku ucznia).

Okres pobierania renty rodzinnej jest zróżnicowany. W zależności od spełnianych warunków renta może zostać przyznana dożywotnio lub tymczasowo. Wysokość świadczenia jest obliczana i wypłacana miesięcznie jako odsetek emerytury lub renty jaką otrzymywał lub otrzymywałyby zmarły. Odsetek ten jest zróżnicowany w zależności od liczby pozostałych przy życiu uprawnionych członków rodziny. Jeżeli pozostały przy życiu współmałżonek spełnia warunki kwalifikujące go do innego rodzaju świadczenia, może on wybrać najbardziej korzystny dla siebie wariant.

Zasiłek macierzyński, świadczenia z tytułu rodzicielstwa

Zasiłek macierzyński przysługuje obywatelom rumuńskim oraz osobom, które utraciły to obywatelstwo ale legalnie mieszkają na terenie Rumunii. Aby otrzymać zasiłek należy mieszkać z dzieckiem, którego dotyczy wniosek o przyznanie świadczenia oraz opłacać składki przez co najmniej 1 miesiąc w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Świadczenie jest wypłacane bezpośrednio przez pracodawcę (ale finansowane przez fundusz społeczny) przez 126 dni kalendarzowych (min. 42 dni po porodzie są obowiązkowe, pozostała część urlopu macierzyńskiego może być wykorzystana na życzenie matki przed lub po porodzie). Matka otrzymuje przez cały okres 85 proc. średniego miesięcznego wynagrodzenia, jakie uzyskiwała w ciągu ostatnich 6 miesięcy.

Po zakończeniu okresu pobierania zasiłku macierzyńskiego jedno z rodziców może być uprawnione do zasiłku wychowawczego, jeśli weźmie urlop na wychowanie dziecka. Warunkiem ubiegania się o zasiłek jest posiadanie stałego miejsca zamieszkania lub zameldowania na terenie Rumunii, mieszkanie razem z dzieckiem, osiągnięcie przed narodzeniem dziecka dochodów podlegających opodatkowaniu przez co najmniej 12 miesięcy w ciągu 24 miesięcy poprzedzających urodzenie dziecka oraz spełnienie obowiązków wobec budżetów lokalnych.

Urlop i zasiłek wychowawczy przysługuje do momentu ukończenia przez dziecko 2 lat lub 3 lat w przypadku dziecka niepełnosprawnego. Wysokość zasiłku została ustalona na poziomie 85 proc. średniego wynagrodzenia netto rodzica, uzyskiwanego przez ostatnie 12 miesięcy.

Świadczenia rodzinne, zasiłek na dziecko, zasiłek opiekuńczy

Rodzina z dziećmi w wieku poniżej 18 lat (lub do ukończenia szkoły średniej lub pomaturalnej) jest uprawniona do zasiłku rodzinnego jeśli:

- mieszka razem z dzieckiem, które pozostaje na jej utrzymaniu
- dochód netto na członka rodziny jest niższy od definiowanego corocznie progu
- dziecko uczy się bez okresów przerwy i nie otrzymuje ocen za złe sprawowanie z powodu nieusprawiedliwionych nieobecności w szkole (jeżeli jest w wieku szkolnym)
- spełnia obowiązki podatkowe wobec budżetów lokalnych.

Wnioski o przyznanie zasiłku na dziecko oraz przyznanie świadczeń rodzinnych składa się w urzędzie miasta. Świadczenia są wypłacane co miesiąc. Ich wysokość jest uzależniona od wieku dziecka i ustalonego przez rząd społecznego wskaźnika bazowego (*indicator social de referinta*). Samotni rodzice mogą liczyć na zasiłki w wyższej kwocie.

Dzieci do 18 roku życia, legalnie mieszkające w Rumunii (także dzieci obcokrajowców i bezpaństwowców, o ile przebywają w Rumunii legalnie i zamieszkują ze swoimi rodzicami) mają prawo do zasiłku. Osoby w wieku powyżej 18 lat również mogą uzyskać zasiłek jeśli uczą się w szkole zawodowej lub średniej i nie powtarzają klasy (chyba, że powtarzanie roku wynika z problemów zdrowotnych).

W razie choroby dziecka do lat 7 (lub 18 w przypadku dziecka niepełnosprawnego) rodzic ma prawo przerwać działalność zawodową i pobierać świadczenia z tytułu choroby. Zasiłek opiekuńczy odpowiada 85 proc. średniego miesięcznego wynagrodzenia osoby ubezpieczonej za okres 6 miesięcy przed złożeniem wniosku. Jest wypłacany przez maksymalnie 45 dni w roku kalendarzowym.

Świadczenia z tytułu bezrobocia

Status zarejestrowanego bezrobotnego posiada osoba, która spełnia następujące kryteria:

- pozostaje bez pracy (nie uzyskuje dochodu z działalności na własny rachunek lub uzyskuje z takiej działalności dochód niższy niż społeczny wskaźnik bazowy)
- jest w wieku od 16 lat do standardowego wieku emerytalnego
- poszukuje pracy i zarejestrowała się w lokalnym urzędzie pracy
- posiada miejsce zamieszkania lub zameldowania na terenie Rumunii.

Warunkiem otrzymania zasiłku z tytułu bezrobocia jest opłacanie składek na ubezpieczenie społeczne (w tym na ubezpieczenie na wypadek bezrobocia) przez 12 miesięcy w ciągu ostatnich 24 miesięcy poprzedzających rejestrację. Okres składkowy nie jest jednak

wymagany w przypadku absolwentów, którzy w ciągu 60 dni od zakończeniu edukacji nie znaleźli zatrudnienia.

Okres pobierania zasiłku z tytułu bezrobocia jest zróżnicowany w zależności od długości okresu składkowego: 6 miesięcy gdy okres składkowy wynosił od roku do pięciu lat oraz dla absolwentów, 9 miesięcy gdy okres ten wynosił 5–10 lat oraz 12 miesięcy jeżeli wynosił powyżej 10 lat.

Zasiłek z tytułu bezrobocia oblicza się na podstawie poziomu dochodów uzyskiwanych w ciągu ostatnich 12 miesięcy pracy, długości okresu składkowego oraz ustalonego przez rząd społecznego wskaźnika bazowego.

Zasiłki dla bezrobotnych wypłacane są przez Narodową Agencję Zatrudnienia (ANOFM).

Inne świadczenia społeczne

Dodatkowo w Rumunii wypłacane są następujące świadczenia:

- świadczenie pielęgnacyjne
- zasiłek dla osób z AIDS/HIV
- zasiłek dla osób osiągających najniższe dochody
- dodatek na ogrzewanie mieszkań (dla osób o niskich dochodach)
- zasiłek pogrzebowy.

Finansowanie

Świadczenia z tytułu zabezpieczenia społecznego są finansowane ze składek, budżetów lokalnych oraz budżetu państwa. Świadczenia rodzinne i pomoc społeczna są finansowane w całości z podatków.

Karolina Szyszko-Głowacka

Departament Współpracy Międzynarodowej

Schemat organizacyjny systemu zabezpieczenia społecznego Rumunii

Ministerstwo Pracy, Rodziny, Zabezpieczenia Społecznego i Osób Starszych	Ministerstwo Zdrowia	Ministerstwo Edukacji i Badań	Ministerstwo Obrony Narodowej	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych	Rumuńskie Służby Wywiadowcze	Krajowy Urząd ds. Rent i Emerytur Publicznych	Krajowa Agencja ds. Zatrudnienia	Krajowy Urząd ds. Ubezpieczeń Zdrowotnych	Ministerstwo Finansów Publicznych
- krajowe programy opieki długoterminowej	- krajowe programy opieki zdrowotnej - subsydiowane programy pomocy emerytom z niewystarczającym świadczeniem na zakup leków - programy leczenia zagranicą i korzystania z usług niedostępnych w Rumunii	- edukacja podstawowa	- pieniądze świadczenia chorobowe - macierzyństwo/ojcostwo - wypadki przy pracy i choroby zawodowe - świadczenia rodzinne	- pieniądze świadczenia chorobowe - macierzyństwo/ojcostwo - wypadki przy pracy i choroby zawodowe - świadczenia rodzinne	- pieniądze świadczenia chorobowe - macierzyństwo/ojcostwo - wypadki przy pracy i choroby zawodowe - świadczenia rodzinne	- starość - inwalidztwo - renty rodzinne - wypadki przy pracy i choroby zawodowe	- bezrobocie	- pieniądze świadczenia chorobowe - opieka zdrowotna - zasiłki macierzyńskie /ojcowskie - krajowe programy opieki zdrowotnej	
Krajowa Agencja Inspekcji Pracy i Zabezpieczenia Społecznego			Urząd ds. Rent i Emerytur	Urząd ds. Rent i Emerytur	Urząd ds. Rent i Emerytur				Krajowa Agencja Administracji Podatkowej
- świadczenia rodzinne - minimalny dochód gwarantowany			- starość - inwalidztwo - renty rodzinne	- starość - inwalidztwo - renty rodzinne	- starość - inwalidztwo - renty rodzinne				- pobór składek na ubezpieczenie społeczne
Krajowy Urząd Osób Niepełnosprawnych									
Władze lokalne									
- opieka długoterminowa - gminna opieka zdrowotna - usługi medyczne dla uczniów i studentów									
Izba ds. Ubezpieczeń Prawników	Podmioty nie włączone do I filara	Przedsiębiorstwa emerytalne	Izba ds. Ubezpieczeń Notariuszy						Prywatne podmioty świadczące usługi opieki społecznej
- pieniądze świadczenia chorobowe - macierzyństwo /ojcostwo - inwalidztwo - renty rodzinne - świadczenia rodzinne	- starość - inwalidztwo - renty rodzinne	- starość - inwalidztwo - renty rodzinne	- pieniądze świadczenia chorobowe - macierzyństwo /ojcostwo - inwalidztwo - renty rodzinne - świadczenia rodzinne						- opieka długoterminowa